

biblioteka

on-line www.alnari.rs

Copyright © 2012 by Gordana Kuić
Copyright © 2012 za ovo izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-908-0

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

GORDANA KUIĆ

*Na druge
strane noći*

zbirka priča

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2012.

*Svima onima koji se sa mnom
raduju i sa mnom tuguju.*

*Stvaram sebe rečima koje stvaraju mene, ja,
koja živeći među odbačenima, nikad sebe nisam
sagledala u odgovarajućem pogledu vlastitog oka.*

* * *

*Kako bez mita o izgonu da
protumačim taj bol u samoj sebi?*

DŽ. M. KUCI, „U SRCU ZEMLJE“

ZADOVOLJNA ŽENA

Poklon se daje zbog radosti onoga koji poklanja,
a ne zbog zasluga onoga koji prima.

SAFON, „SENKA VETRA“

Na nebu intenzivnog plavetnila poput onog na zastavi, sa tek ponekim muslinskim oblakom, prvi iskošeni zraci nejakog jutarnjeg sunca obasjavali su povremeno Radmilu Nedeljковиć, koja je još praznom strmom ulicom Maksima Gorkog hitala uzbrdo ka Kalenićevoj pijaci.

Svi su je zvali Rada, a niko Mila, što bi se moglo smatrati čudnim jer je po prirodi bila pomirljiva, smirena, osmehnuta i sa iskrenom miloštom gledala na svet oko sebe. Doduše, i Rada joj je pristajalo, uvek radoj da pomogne svima bez razlike, možda i više nego što bi zapravo trebalo i može.

Smatrala je sebe srećnom ženom. Pa dobro, kad bolje razmisli ne sasvim srećnom, jer to niko na svetu nije, ali nikako nesrećnom. Obična je žena, ni srećna ni nesrećna, poput stotina hiljada običnih ljudi koji žive običan mali život u običnoj balkanskoj zemlji.

Ustajala je ceo život u praskozorje ili još ranije po mraku dok je radila i vodila decu u obdanište, a potom odlazila na posao. Budila se tako rano zato što je morala, a sada, kada se penzionisala, iz navike... One se uvuku pod kožu, mislila je, i odatle ih je nemoguće odstraniti. Ili, možda zato što i sada mora, upitala se hodajući odsečno, ali ne prebrzo kao nekad u mladosti, osećajući povremeno bol u leđima.

U poslednje vreme dosta se pograbila i lekar joj je savetovao da ne nosi ništa teže od dva kilograma. Eh, lako je njemu da savetuje, ali kako da uklopi lekarski savet i zahteve svakodnevice? Mora se, mora, uvek se nešto mora! Pa valjda se od moranja i sastoji život... Morala je da nakupuje povrće i voće na pijaci za sinovljevu porodicu, jer i on i njegova žena rade od jutra do mraka, a njihovu decu valja nahraniti, dati im što više vitamina da bi bila zdrava. Dobro, istina je, postoje i kolica, ali kako sve to staviti u kolica, kad mora da se vozi autobusom 59 na Petlovo brdo? Obično je takva gužva da jedva sebe i zembile ubaci u autobus i obavezno čuje gundanje saputnika zbog njenog „prtljaga“.

Ali, ona ne mari, jer mališani su u pitanju.

Ah, njeni zlatni unuci, Marko i Nemanja, najslađa dečica na svetu! Za njih bi život dala, a ne samo kičmu! Njenu radost pri svakom susretu sa njima nije umanjivalo svakodnevno sedmočasovno bavljenje unucima. Naprotiv, što je duže obavljala tu dužnost, sve su joj bili draži. Činilo joj se da ni svoju decu, Ljubišu i Ljubicu, nije toliko volela, a volela ih je beskrajno. Isto koliko i decu svog brata Nikole, koju je prihvatila i odgajala od malih nogu, kada su im roditelji poginuli u stravičnom sudaru na autoputu Beograd - Zagreb. Tu tragediju je, činilo joj se, preživela samo zahvaljujući deci... I svojoj i Nikolinoj...

Dva bratovljeva sina, Laki i Smoki, istih godina kao i njeni Ljubiša i Ljubica, postali su njena sopstvena deca, kao da ih je ona rodila. Ona je bila ta koja je odmah posle nesreće ponudila da ih usvoji, mada je imala još trojicu braće u mnogo povoljnijoj materijalnoj situaciji...

Neka, nikad nije zažalila.

E, tu se njen dragi i neprežaljeni muž Stevan, pokoj mu duši, stvarno pokazao... Uz često, ali njoj sasvim normalno prebavicanje, ipak je primio šurakovu decu i vremenom ih valjda i zavoleo, a ako ne baš zavoleo, onda tolerisao... Bio je ljubazan prema tuđoj deci. Imao je veliko srce, njen Stevan.

I čovek bi pomislio da je takvo dobro delo zaslužilo nagradu, ali nije: Stevan, neka mu je laka crna zemlja, nije je nikad dobio... Naprotiv. Mnogo se namučio dok do te crne zemlje nije stigao. Deset godina nepokretan, deset godina njenih osmeha da bi ga obodрила i njegovih jauka, što od bolova što od očaja... Sreća da tokom tog perioda još nisu imali unuke, pomislila je, jer je sav njen život bio okupiran Stevanom, pa ne bi imala vremena ni za koga... Ugađala mu je koliko je umela i mogla. Svakako više nego što je oduvek činila. I ništa joj nije teško padalo: ni dugotrajno pripremanje njegovih omiljenih jela, ni hranjenje na kašičicu, ni pranje veša na ruke pre nego što ga stavi u mašinu, ni presvlačenje i okretanje nepomičnog, korpulentnog tela u krevetu, ni kupanje, ni davanje injekcija... Bila je besprekorna bolničarka, svi su joj to govorili.

Sebi nije imala šta da prebaci u odnosu na negovanje njenog dragog bolesnika koji je uprkos nemoći ostao lep, kao iz stene isklesanog lika, krupnog oka, guste valovite kose... Ipak, osećala se nekako krivom, a to osećanje ju je satiralo u početku,

neposredno po njegovoj smrti, a kasnije jenjavalo, mada nikad nije sasvim nestalo.

„Razumljivo“, kazala joj je prijateljica, „ti si ostala živa, a on je umro. Jednostavno, kriva si što si živa.“

Nije bila sasvim sigurna da je ta tvrdnja tačna, ali ju je prihvatila kao jedino moguće objašnjenje, jer posle detaljne analize svega što je sa Stevanom doživela tokom trideset godina braka nije mogla da nađe ni naznaku sopstvene krivice za bilo šta...

Kada su se upoznali i zavoleli, oboje studenti, po venčanju, ona je bez reči protivljenja napustila studije engleskog jezika i književnosti i počela da daje privatne časove od jutra do mraka, što joj nije smetalo, šta više, prijalo joj je da bude profesor, makar i u kući, da bi on mogao da nastavi studije prava. To joj se učinilo i logičnim jer, kako je njen muž isticao, studije jezika su zaludan posao, pošto se strani jezici mogu naučiti i na kursovima u Jovanovoj ili na Kolarcu, a njegova struka, pravne nauke, mora se podrobno izučiti da bi mu kasnije donela visoke prihode i da bi živeli kao bubreg u loju... Bubreg u loju, njegov omiljeni izraz, pomislila je nasmešivši se.

Da, Stevan je uistinu podrobno i natenane studirao, pa su se te studije odužile na sedam godina, a kasnije njegova plata pravnika u Železnici nije nikad dostigla neke značajnije visine. Živeli su kao bubrezi bez loja, ponekad bi se našalila, ali on takve šale nije odobravao... Ipak, njoj oskudica nije smetala: rođenjem dece dobijali su dva dečja dodatka, zarađivali dve plate, jer se i ona odmah zaposlila, a i dalje je davala bezbroj časova engleskog. Nikad nije bila zahtevna, niti se prostirala preko gubera.

Ne, ne, nema sebi šta da prebaci, zaključivala je po hiljaditi put.

* * *

Hodajući, spotakla se o izbočinu na asfaltu i glasno rekla: „Nosi se u mutnu Maricu!“, pa nastavila da korača uzbrdo, brzo ali malo pažljivije.

Da, naglas je sama sebi potvrdila nastavlajući tok misli prekinut spoticanjem, uvek je bila nepokolebljivo verna, nije marila što on pomalo švrlja. Da li po kafanama sa prijateljima, ili sa drugim ženama, nikad se nije pitala niti se udubljivala u takva razmišljanja i time opterećivala, jer je iznad svega bila praktična. Muškarci i moraju malo sebi da daju lufta, a ne da budu kućni moljci i šonje, tešila se bivajući tog sopstvenog tešenja sasvim svesna.

Radila je odgovorno svoj posao sekretarice u malom trgovačkom preduzeću „Zeta“ sve do penzije, i premda je mogla napredovati i do pozicije referentčiča da se samo malo laktala kao svi ostali, ona to nije ni htela ni umela. Ipak, bilo joj je lepo na poslu. Imala je sjajne kolege sa kojima je svake godine obeležavala svoj rođendan i Dan žena, kada bi tokom noći namesila brdo ukusnih kiflica, uštipaka, vanilica, ispekla pite sa mesom, spanaćem i sirom, i sve na rukama donela u kancelariju, a oni je hvalili do neba! Nikad nije kasnila ni u odlasku ni u dolasku na posao, što je jednom i sam direktor istakao na jednom partijskom sastanku i naglasio da bi ona, Radmila Nedeljković, trebalo svima da služi kao uzor...

Ne, nema sebi šta da prebaci.

Pored četvoro dece, pranja, peglanja, kuvanja, posla i časova, išla je u nabavku da se njen muž time ne zamajava. Ih, tada je mogla rep volu da iščupa, toliko je snage u njoj bilo! Po suncu, snegu i kiši, ona je trupkala do pijace, pronalazila najbolju a

najjeftiniju robu, malo se i cenjkala, te se vraćala kući kao na krilima, taman da spremi doručak deci i Stevanu. S ljubavlju je kuvala birajući isključivo jela koja on voli: ponajviše sarmu, prebranac, gulaš, musake, podvarak, čorbe i supe „bez kojih ručak nije ručak“, pite, baklavu i knedle sa šljivama, šnenokle, kuglof i rozn tortu... I nikad ništa od svega toga nije bilo kupljeno gotovo – kod nje se nije znalo za supice iz kesice i kolačiće iz poslastičarnice. Ne! Sve na stolu bilo je delo njenih ruku, pa čak i kore za pite i gibanicu, kiselo mleko, a da ne govorimo o zimnici. Da, da, znao je njen Stevan šta je ukusno i dobro, a imao je i neutoljiv apetit – razumljivo s obzirom na njegovu plećatu, snažnu građu... Kasnije, kada su deca malo poodrasla, kuvanje je iziskivalo još više napora i vremena, jer je svako razvio neki svoj ukus, pa je morala da zadovolji svakog od njih ponaosob... Ništa za to! Kuhinja je preuzela mesto večernjoj televiziji.

Ne, nije imala sebi šta da prebaci.

Nov naraštaj je uzorno gajila i odgajila. I činilo joj se da je u tome uspela. Istina, nije joj baš uvek bilo lako. Ali svaka budala zna da su deca svih ljudi na svetu zahtevna. E, ona se svesrdno trudila da njihove zahteve ispuni. Ako Ljubiša ne voli sarmu, ona ga posluži bečkom šniclom, ako Ljubica želi maskaru, ona joj je kupi, ako Laki plače za sladoledom, ona mu ga napravi, ako je Smoki zapeo da dobije nove farmerke, ona mu ih donese... Nikad nikog nije odbila, ma koliko oni neprestano nešto izmišljali, a često i zanovetali. Ali, deca su, pa ako neće sada kada će, i ako neće ona, ko će?

Da, tako je bilo sa decom, a i sa Stevanom.

* * *

Pažljivo je obišla pseći izmet ostavljen na sred pločnika i progundala: „Ljudi su bezočni!“, pa nastavila koračanje pognute glave, gledajući šta je još na putu čeka kao zamka.

Obavezno je organizovala krećenja i popravke u stanu kada bi joj muž otputovao na more „da se iskupa i nasunča“ ili na planinu „da se naskija“. Stevan jednostavno nije trpeo kuću u haosu, mada je on za sobom ostavljao priličan nered, ali kada se okrene želeo je da taj nered već bude pretvoren u red.

Da, da, za njega je bio samo savršen red i ona je to poštovala, ne samo poštovala već ga je sa zadovoljstvom održavala... Čak joj je bivalo drago da sve sama obavi sa majstorima, a kada se on vrati da se divi onom što je postignuto i uživa u svakoj stvarčici na svom mestu, onom mestu na kojem je on navikao da ih vidi... A kad bi je pohvalio! Ma, njenom veselju nije bilo kraja.

A tek čistoća! Ma nije postojao čistiji čovek na kugli zemaljskoj. Taj nikad nije dva puta upotrebio isti peškir. Nikad. Mašina se vrtela nekoliko puta dnevno, a peglanje joj je ostajalo za noć... Ali zato je njen Stevan uvek mirisao...

Ne, za njega i decu ništa joj nikad nije bilo teško.

Naprotiv, briga oko članova njene porodice davala joj je i daje joj i sada razlog za postojanje, smisao njenom životu. Ne ide u pozorište, na koncerte, na predavanja, otvaranja izložbi, u kafiće, što njene prijateljice uglavnom čine, ali ona obavlja sa poletom i radošću jednu daleko važniju ulogu: pomaže svojim najmilijima.

„Živiš za njih“, rekla joj je jednom direktorova sekretarica Spomenka.

„Pa za koga bih drugo?“, zapanjeno joj je odvrtila.

„Za sebe.“

Nije joj ništa odgovorila, ali je pomislila: pa oni su ja! Ja, ova-kva nikakva, nisam ništa bez njih. Sebe je njima poklonila, ne na njihovu, već na svoju radost. Nikada nije terala modu, već se samo uredno oblačila. Ne može se ukasiti ono što prirodno nije lepo, mislila je. Sitne oči, poduži nos, istaknuta brada, tanke usne, prljavosmeđa kosa... Zato nije ni očekivala komplimente niti za njima žudela, a nije ih ni dobijala, ni od Stevana ni od drugih. Jednom davno joj je strina Milojka kazala da ima lep stas i ponosan hod... Od tada je počela da nosi stroge kostime i glavu drži uzdignutu... Srećom, i Ljubiša i Ljubica su pljunuti otac.

Njen život je bio prepun aktivnosti, ali i jednoličan pošto su aktivnosti bile jednolične. Ne, ne, nije nikad bio jednoličan, jer kako bi se odrastanje dece moglo nazvati jednoličnim? Svake nedelje, meseca, godine - promene!

Bilo kako bilo, ona je u svom svakodnevnom opstanku uživala. Jeste, baš tako! Smireno, odmereno, bez trzavica, jer bi im ona, na samu naznaku, stala na put, isprečila se, zaustavila ih. Volela je sve „niz dlaku“, a ništa „uz dlaku“.

Samo jednom, pre mnogo godina, iskreno se ražestila – mada nije povisila glas, već su joj samo obrazi buknuili – što inače nije bilo u njenoj prirodi, a to se dogodilo kada ju je jedna koleginica nazvala sluškinjom pokornom! Htela je da joj sruči svašta u lice, ali nije, već je pokušala da joj objasni koliko je svi njeni poslovi i obaveze ispunjavaju i zadovoljavaju. Ipak, znala je da je sve one od tada nazivaju sluškinjom pokornom, malo je ismevajući, ali malo i diveći joj se, jer toliko stiže i postiže...

Tek sada joj se katkad desi da sebi prizna da bi joj prijalo malo tog takozvanog „lufta“, malo slobodnog vremena da ode

kod frizera, a ne kasno noću da sama pere i suši kosu, malo vremena da sedi u svojoj garsonjeri u koju se preselila posle Stevanove smrti, kada je njihov veliki stan dala sinu Ljubiši – logičan korak, jer je on zasnivao porodicu. Pa kome će, ako neće njemu?

Volela je da im kupuje poklone za Novu godinu i rođendane. Nije se lako nalazilo nešto lepo, korisno i jeftino, a trebalo je nabaviti po jedan za svakoga.

„Šta da im poklonim?“, pitala je više samu sebe nego kolegicu Vericu koja je stajala pored nje dok su odlagale dokumente i pisma u fascikle.

„Ti si njihov najveći poklon“, odvratila je Verica kao iz topa.

Mislila da je obrnuto, pomislila je, ali nije ništa odgovorila.

I oblivali su je uvek radost i ponos što bi posle dosta traženja uspevala da pronade za svakoga ponešto korisno, kitnjasto i po izgledu mnogo skuplje nego što je zapravo bilo.

Sada više nije cicijašila: galantno je trošila na pijaci, jer je njena penzija zapravo služila za hranu deci, pošto ni na šta drugo nije imala ni želju ni potrebu da troši... Da priušti radost unucima, njena je najveća sreća; da bude od koristi sinu i snaji, njeno je najveće samoispunjenje. Eto! To je srž njenog opstanka...

Kupila je kilogram mladog graška i dva kilograma trešanja koje su njeni slatki unuci, Marko i Nemanja, obožavali, a i njen Ljubiša i njegova Senka, najprijetnija snaja na svetu...

Ih, kad joj Nemanja, njen mali žderonja, onako dečje unjkavo promrmlja: „Baka Jado, ja tješnje njam, njam!“, ona bi prosto pukla od ljubavi, presvisla od ponosa. Njemu je u potaji davala i čokoladne bananice, koje su mu i Senka i Ljubiša uskraćivali.

Kako da ga odbije, kad ih je on toliko voleo da bi njegovo telašće naprosto uzdrhtalo čim bi čuo šuštanje celofana, a debeljuškaste ručice se pružale prema njoj.

Laki i Smoki su se takođe oženili, ali su bili daleko. Pobegli su od vojske za vreme poslednjih besmislenih ratova, prvo u Beč, a posle na Novi Zeland. Nisu joj pisali, ali su zvali telefonom, pa je čula gugutanje i njihove dečice. Ih, da su samo malo bliže, posetili bi je, ali ovako...

Šta bi ona sve spremila i kako bi ih ugostila!

Kupila je i dva puta po kilogram mladog sira koji će odmah staviti u frižider kod Ljubiše, jer će drugi kilogram (oh, samo da ne zaboravi!) odneti Ljubici, pošto kasnije posle podne ide kod nje da joj pričuva decu. Njena kćer i njen muž Zoran idu uveče na prijem u njegovu firmu. Takav događaj, kažu, ne smeju da propuste, zato što je to prilika da se malo druže sa njegovim direktorima. Znala je da Zoran želi da pokaže svoju prelepu ženu, kakva je Ljubica i bila jer je ličila na oca, i da ona, Ljubica, svojim šarmom očara sve te glavešine...

Da, imala je sreću sa decom, zaključila je Radmila i široko se osmehnula dok je kupovala peršun i mirođiju, koje je njena kći uvek zaboravljala da nabavi, a veoma volela. Volela je njena Ljuba raznorazne začine, neobična jela, ribu i školjke i svakojake ljuskare, lepu garderobu, izlaske. Zato su Radine večeri, a ponekad i noći, bili određeni za Ljubicu i Zorana, to jest za njihove kćerkice, Nelu i Maju. Ah, a Nela je već bila prava mala kaćiperka, pljunuta Ljubica, Bogu hvala, jer ona je svakako po lepoti daleko nadmašivala Zorana... Mada ni njemu ništa ne fali... Divan je zet... Da, da.

* * *

Pijaca je već počela da se puni svetom. U neko doba, zora je ćilibarom poprskala nebo i Beograd planu svetlom. Sunce se još skromno uzdizalo, nežno žareći, a vlaga je iščilela. Na jarkoj svetlosti, tezge su poigravale kao kaleidoskop u vatrometu boja zeleno-narandžasto-ružičasto-žuto-crvenog povrća, voća i cveća.

Rada je osetila umor kako joj gamiže kroz telo, počinjući težinom u nogama koje su joj najednom postale kao od olova. Pre oko mesec dana, prvi put ju je obuzelo osećanje beskrajne iznemoglosti, što ju je iznenadilo. Takve pritužbe je uvek slušala od drugih, i starih i mladih. Izmerila je pritisak. Bio je normalan.

Šta li je uzrok te naprasne premorenosti, pitala se i nije nalazila odgovor. Ali se nije zabrinula. Pa i njena majka Spasenija, u godinama koje ona sada ima, žalila se često na „teške noge“.

To je nešto genetski, pomislila je.

U poslednje vreme, često se sećala pokojne Spasenije. Tek sada je shvatila da je njena majka bila pametna. Seljanka, ali pametna seljanka. Ih, a u mladosti, jedva je čekala da napusti Gučevo, polja i njive i dođe u grad. Nije joj bilo drago ni da pominje svoje poreklo, a kamoli da o selu i svom domu priča naokolo.

Pred udaju, majka Spasenija joj je dala samo dva saveta: da uvek i neumorno ugađa porodici, pogotovo muškarcima; i da ne pokušava mnogo da ih razume, jer ih razumeti nikad neće. Poslušala ju je i sada joj odjednom sinu da se u svet muškaraca

i njihove živote zapravo nikad nije mešala, te su joj oni bili i ostali neka vrsta zagonetke.

Ali, zaključujući ona ovog toplog jutra uoči svog šezdeset petog rođendana, ono što je od tog muškog roda – oca, braće, stričeva, ujaka, muža, šuraka – očekivala dok je bila mlada – naime, zaštitu, rešavanje problema svakodnevice i začkoljica života, praktičnu, takoreći tehničku podršku u kući u kojoj se stalno nešto lomi, raspada, menja, kvari – nije nikad dobila... Baš nikad.

Ne smeta, ništa ne mari! Dobro se ona snašla, snalazila i danas snalazi, sama bori, borila i izborila, a da nikad ne zavapi za pomoć, ne zavrišti u nevolji, nikad ne zakuka, nikad ne zagunđa. Jer, šta vredi? Niko nije rad da joj pomogne i kad bi kukala na sav glas. Ujedno, sve što ju je snalazilo smatrala je da ide u rok službe, a sve što joj se stavljalo u zadatak ili ispečilo na putu savladavala je...

Ili baš i nije?

Mrzela je sumnjanje, ono seljačko „može da bidne, al' ne mora da znači“, pa zato odmah poluglasno izgovori: „Jesam, u svemu sam uspela! Alal vera, Radmila“!

Opet se pretovarila, pokupovala više nego što može da ponese, što joj se obavezno dešavalo... Kilogram ovog, kilogram onog, a sve potrebno... Tolika usta valja nahraniti... Sve zajedno osmoro, kad sebe ne računa.

A sebe je retko računala.

Sva se pograbila pod težinom cege. Spustila je zembil i pokušala da rasporedi kese u dve ruke, jer je tašnu nosila kao poštar, popreko da bi joj obe ruke bile slobodne. Već je bila krenula ka jednom od izlaza sa pijace, kad se seti da je metla kod Stevanovih